

La religiositat al llindar del segle XXI

Francesc Orenes o la irrenunciable transcendència de l'ésser humà. Perquè l'home del segle XX i entrant al XXI, és un home crèdul, disposat a entrar en el terreny de les creences.

Francesc Orenes. Estudis de Filosofia i Teologia, Disseny i Belles Arts.

En l'actualitat és professor a la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona.

Ja a les portes del segle XXI l'observació atenta i detinguda de la realitat ens fa adonar que el fet religiós té una vigència molt actualitzada. Tal com podrem veure, un seguit de signes ho palesen. Tot plegat ve a confirmar-nos que la dimensió religiosa de la persona humana, entesa en un sentit globalitzador, continua essent tan important com ho pot ésser, per exemple, la seva dimensió social o política, pel fet que s'enregistra originàriament en la pròpia consciència. És per això que hi dediquem la nostra atenció i, acceptant tots els reptes, ens hi acostem des de l'admiració i el respecte, invitant a fer-ne una reflexió crítica quan albirem a l'horitzó el segle XXI que s'acosta.

Deixant a banda les subtilitats que ens permetrien de diferenciar "fe" i "religiositat", situades bàsicament entre els conceptes de religió natural i de religió revelada, d'entrada, el que podem dir és que l'home del segle XX entrant al segle XXI —com el de totes les èpoques i tal

com podrem analitzar— és un home crèdul, és a dir, fàcilment portable al terreny de la creença, material o espiritual, sigui raonada o no.

De fet, s'entengui el que s'entengui per fe, religiositat o credulitat, i parlant en termes generals, és gairebé inimaginable la vida de l'ésser humà sobre el planeta sense aquesta referència, perquè ella mateixa constitueix una actitud vital irrenunciable. M'atinc als fets. En tot cas, tot dependrà del que entenguem per dimensió religiosa.

Així, doncs, es pot dir que la religió ha estat a la base de moltes cultures, per a no dir de totes. Circumscriuint-nos al món occidental, que és el més proper a nosaltres, és fàcilment constatable que la fallida de les ideologies i l'afebliment de les utopies, igual que la crisi de valors produïda al si de la societat moderna postindustrial, han afectat profundament el sentit religiós, fins al punt que aquest ha emergit amb mil formes i de mil maneres: substituïnt, canviant, adaptant o reconvertint, si no anul·lant o negant, però sempre referint-s'hi. El tema religiós, doncs, des de la creença o de l'ateisme, és plena actualitat. Tot i la seva vasta amplitud, vegem-ne alguns trets característics.

Una primera constatació ens fa adonar de la *dessacralització o secularització del món i de les seves estructures*, dominades des dels orígens pel sentit del sagrat i, en molts períodes de la història, per les doctrines religioses imperants en connivència amb els poders temporals. Un repàs de la història més llunyana o més propera n'és la prova evident. En bona part, la causa, cal cercar-la en la pèrdua de la por de les societats occidentals, administrada sobretot per la religió, i en la crisi d'autoritat i de poder de les societats democràtiques.

Una segona constatació ens acosta al que en podríem dir *una nova era religiosa*, marcada per una pluralitat d'ofertes religioses en convivència amb posicions marginals, com podrien ésser l'agnosticisme o l'escepticisme i, fins i tot, oposades a la creença religiosa, com és l'ateis-

ORIGEL MARTI

me. A excepció dels fonamentalismes més radicalitzats, s'han acabat les creences monolítiques i atrinxerades. És per això que hem vist aparèixer a Occident un gran nombre de religions orientals que s'han obert camí afavorint una mena de sincretisme religiós, m'atreviria a dir que compatible amb el cristianisme i en benefici de l'ecumenisme.

Unes altres formes de religiositat són les que provenen de posicions tancades, irreductibles i ancorades en el temps. Com és natural, ens referim al fonamentalisme islàmic i fins i tot a una certa versió del cristianisme més integrista. També a la prolífica i variada oferta de sectes que, des de cenacles tancats, prometen màgicament la salvació, ni que sigui passant, com fa ben poc, pel suïcidi col·lectiu. Uns altres ho fan amb la pràctica de certes formes d'esoterisme, suplantant elles mateixes les formes de religió reconeguda.

Una tercera constatació es refereix al que en podríem dir *noves formes de religiositat o pràctiques de religió profana*, ni que sigui paradoxal. Ens referim a conductes parareligioses al si de la nostra societat, que han substituït el sentit religiós originari per unes altres formes que reproduïxen quasi mimèticament els esquemes tradicionals. En són exemples el culte que, des dels *nous temples*, que són els espais de concerts o estadis esportius, hom ret als ídols amb un seguit d'accions rituals i litúrgiques carregades de símbols i que creen una marcada identitat col·lectiva. El mateix culte al cos o al sexe, fonament mitificats pels *mass-media*, també en serien proves.

I encara podríem adduir una cinquena constatació, referida al tema religiós des de *posicions de negació*, és a dir, des dels qui refusen el fet religiós bàsicament per l'existència del mal i del sofriment: On és Déu? Per què calla davant el mal i el dolor del nostre món? Són preguntes sense resposta que situen creients i no creients en la perplexitat i la contradicció d'haver d'acceptar o negar Déu i el Mal com una única resposta.

Pel que fa al panorama religiós cristià, propi de la cultura occidental més propera a nosaltres, encara que l'Església hagi mantingut un règim absolut d'autoritat que ni tan sols ha estat capaç d'assumir la filosofia de la Il·lustració del segle XVIII, crec que en el futur s'imposarà una actitud real d'obertura i de diàleg, més al servei de les persones que no de la institució, i un cert respecte a la primacia de la consciència.

Intueixo una Església pluricultural, justament perquè és universal, gràcies a la llavor prometedora de la conscienciació cultural que va apuntant. Una Església dinàmica, vinculada a la història i a la seva evolució, present enmig del món, connectant amb la realitat i oberta a les aportacions de la ciència i de la tècnica. Una

ORIOI MARTÍ

Església lliure i alliberadora, que té la seva raó d'ésser en la construcció del món sobre els valors de la Justícia, la Veritat, la Solidaritat i la Dignitat de tothom.

La lectura i la interpretació de tots aquests fets es fa difícil, si bé tot plegat fa pensar clarament en una ruptura amb el sentir tradicional. El que és clar és que, propers al segle XXI, és impensable el retorn a un concepte sacral del món i de la història assimilable al d'èpoques precedents.

Per tot això que ha exposat, i vist el panorama desencisat em aquest final de segle, l'autor d'aquestes línies és partidari de la fe en la utopia, que és l'últim que es pot perdre, i que comença amb el retrobament de nosaltres mateixos. Manllevant paraules de l'escriptor Josep M. Puigjaner diria: "Fins i tot sense cap referència a un transcendent més enllà d'aquest món, són molts els homes que se senten urgits per una crida indeclinable que els renova constantment l'entusiasme per la vida, i és una forma concreta de resurrecció" i, hi afegiria, una expressió de religiositat profana, ni que sigui una paradoxa.

Francesc Orenes